

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТА-МЕДИКА

А Характеризуються поняття «компетентність», «професійна компетентність» із метою розкриття поняття «іншомовна компетентність», місце та значення іншомовної компетентності майбутнього лікаря в його професійній діяльності.

Ключові слова: компетентність, іншомовна компетентність, мотивація, іноземна мова.

Татьяна Корольова. Иноязычная компетентность студента-медика.

А Характеризуется понятие «компетентность», «профессиональная компетентность» с целью раскрытия понятия «иноязычная компетентность», место и значение иноязычной компетентности будущего врача в его профессиональной деятельности.

Ключевые слова: компетентность, иноязычная компетентность, мотивация, иностранный язык.

Tetiana Koroliova. The foreign language competence of a future doctor.

S The article gives characteristic of the concepts “competence”, “professional competence” for revealing the concept “foreign language competence”, place and meaning of foreign language competence of a future doctor in his (her) professional activities.

Key words: competence, foreign language competence, motivation, English.

Постановка проблеми. Новітні тенденції розвитку освіти, процеси глобалізації, інтеграція України в міжнародний освітній простір вимагають від майбутніх фахівців не просто вміння здійснювати продуктивну комунікацію рідною мовою, а й принаймні однією іноземною. Наша держава потребує нового типу фахівця, для якого характерною має стати професійна готовність до міжнародного співробітництва у вирішенні спільних завдань, який би міг опрацювати іноземну фахову літературу, спілкуватися з іноземними колегами, щоб мати можливість обмінюватися досвідом, ефективно проходити стажування тощо. Така ситуація свідчить про те, що у сучасних умовах формування фахової культури майбутнього спеціаліста є неможливим без іншомовної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості іншомовної підготовки спеціалістів активно розробляються в педагогічних і психологічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених у таких напрямках: виховання професіонала в процесі навчання іноземної мови (Н. Бориско, В. Волкова, І. Зимня, І. Каташинська, Г. Китайгородська, Л. Пуховська, О. Тарнопольський та ін.); виявлення психологічних механізмів цього процесу (В. Артемов, І. Зимня, О. Леонтьєв); взаємозв'язок між когнітивними процесами і вивченням іноземної мови (М. Кабардов, Л. Милованова); мотивація до іншомовної комунікації (З. Борисова, М. Васильєва, А. Вербицький, Є. Герман, О. Горбуненко, Є. Кокарева, Л. Менашева, Л. Смоліна); специфіка навчання ІМ та її вдосконалення (І. Анічков, І. Берман, П. Бех, І. Бім, В. Гапонова, М. Давидова, Г. Китайгородська, О. Леонтьєв, М. Ляховицький, Ю. Пасов, Г. Рогова, В. Тітова та ін.); відносини в системі «мова-діяльність» (Г. Браун, О. Леонтьєв, Т. Ушакова); інтеграція компонентів культури в процесі вивчення іноземної мови (М. Байрам, Н. Брукс, Є. Верецагін, Л. Гласе, В. Костомаров, К. Крамш, Р. Лафает, Д. Льюїс, Р. Мільруд, Р. Міньяр-Білоручев, Х. Ностранд, Ю. Пасов, В. Сафонова, Х. Сілі, Н. Тарасюк, Г. Томахин, А. Холлідей).

Мета статті – дослідити особливості формування іншомовної компетентності студентів-медиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо за доцільне, насамперед, охарактеризувати

такі поняття, як «компетентність» та «іншомовна компетентність». Компетентність (від лат. *competer* – відповідати, підходити) визначається як добра обізнаність щодо чогось; це також коло повноважень будь-якої організації, установи або особи. Компетентний (від лат. *competens* (*competentis*) – відповідний, подібний) – той, хто має компетенцію, є правомочним у відповідній галузі, котрий є добре обізнаним стосовно чогось, що ґрунтується на знанні, кваліфікований, який має певні повноваження, повноправний, повновладний [4, с. 454–455].

Ю. Солоникова стверджує, що іншомовна комунікативна компетентність є комплексним особистісним ресурсом, що забезпечує можливість ефективною взаємодії у галузі соціальної роботи, процесі використання іноземної мови як засобу вирішення професійних завдань соціальної роботи [11, с. 28].

Імпонує також точка зору А. Холлідей (A. Hollidau), яка підкреслює, що іншомовна компетентність лежить в основі комунікативної культури людини, яка вивчає іноземну мову [12].

Узагальнюючи джерела, в яких висвітлюються різні аспекти терміна «іншомовна компетентність», визначаємо його як комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти та саморозвитку особистості.

Розкриваючи поняття «іншомовна компетентність», продуктивним, на нашу думку, буде звернутися до характеристики поняття «професійна компетентність», оскільки вважаємо, що іншомовна компетентність тісно пов'язана з професійною компетентністю. За визначенням А. Белкіна: «Професійна компетентність – сукупність професійних та особистісних якостей, які забезпечують ефективну реалізацію компетенцій, необхідних для здійснення професійної діяльності» [1, с. 56].

Аналіз відповідної науково-педагогічної літератури та досвід практики свідчать, що у сучасних умовах особливої актуальності набуває розвиток іншомовної комунікації для фахівців медичного профілю. Це пояснюється тим, що сучасні медики мають володіти не лише професійними вміннями й навичками, але й бути готовими до міжкультурної співпраці, володіти комунікативною креативністю, легко адаптуватися в новому мовному середовищі.

Проблема формування іншомовної компетентності у майбутніх лікарів є ключовою в процесі підвищення рівня їхнього професіоналізму на заняттях з іноземної мови. Основними факторами, що ефективно впливають на формування іншомовної компетентності у студентів, є професійна спрямованість, гуманістичний стиль спілкування, орієнтація на культуру як на професійну цінність.

Необхідно відмітити значний потенціал дисципліни «Іноземна мова» у навчанні та вихованні майбутніх медиків і формуванні всіх компонентів їхньої фахової культури. На нашу думку, доцільно зупинитися на проблемі формування мотиваційного компоненту, тобто відповідної мотивації студентів-медиків до якісного та ефективного оволодіння іншомовною компетенцією як необхідним чинником їхньої фахової культури.

Формування мотиваційного компоненту у процесі вивчення іноземної мови студентами-медиками ускладнюється такими чинниками:

- брак уявлення студентів про можливості та перспективи застосування іноземної мови в умовах професійної діяльності;
- відсутність чітко сформованого суб'єктивного ставлення до іноземної мови на момент вступу до медичного ВНЗ – багато студентів мають досвід розчарування від невиправданих надій самостійно спілкуватися іноземною мовою і невпевненість у своїх можливостях, не знають, як використати мовні знання у подальшій професійній діяльності; відповідно, у них формується ставлення до іноземної мови як до необов'язкового предмета;
- обмеженість у часі, великий обсяг навчального матеріалу, суттєва різниця у рівні підготовки студентів у межах групи.

Усі ці чинники демотивують студентів у користуванні мовою як засобом фахового спілкування і ще раз доводять необхідність формування належної

мотивації студентів до вивчення іноземної мови, без якої неможливою є вільна орієнтація в іншомовному середовищі, вільна робота з фаховою літературою для отримання інформації, необхідної для виконання професійних обов'язків.

Для вироблення належної мотивації система підготовки майбутніх медиків з іноземної мови не повинна базуватися виключно на засвоєнні певного обсягу знань, передбаченого навчальним планом і навчальними програмами; вона не повинна обмежуватися регламентом практичного заняття; вправи для студентів мають носити цікавий пізнавальний характер і бути пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю.

Встановлено, що підвищенню мотивації студентів-медиків до предмета «Іноземна мова» сприятиме: максимальна спрямованість процесу вивчення ІМ на фахово-практичні інтереси студентів-медиків; розв'язання суперечностей між наявним рівнем активності на заняттях, рівнем знань з іноземної мови студентів-медиків і вимогами, що постають перед фахівцями в сучасних умовах; удосконалення методологічних, методичних та організаційних засад іншомовної підготовки (цілеспрямованість організації занять, змістове наповнення курсу, конкретизація діючих програм з іноземної мови, розроблення навчальних посібників і навчально-методичних матеріалів для студентів із різним рівнем підготовки і для кожної спеціальності, широке використання професійно зорієнтованих текстів); зв'язок практики навчання іншомовної мовленнєвої діяльності зі спеціальними навчальними предметами та навчально-професійною діяльністю [2, с. 12–21].

У сучасних умовах навчально-пізнавальна діяльність студентів-медиків на заняттях з «іноземної мови» здійснюється за трьома етапами – адаптаційним, основним і професійним (табл. 1):

Таблиця 1

Етапи	Основні характеристики навчально-пізнавальної діяльності студентів-медиків
а д а п т а ц і й н й й	– уведення студентів до специфіки компетентісно зорієнтованого навчання іноземної мови у ВНЗ; адаптація до нового колективу, нових вимог до навчальної діяльності; налаштування психологічного контакту між усіма суб'єктами цього процесу; – встановлення доцільних педагогічних взаємовідносин, підтримка процесу становлення індивідуального стилю вивчення іноземної мови, удосконалення навичок самостійної роботи; – здійснення гуманітарної, природничонаукової підготовки засобами іноземної мови, виконання завдань загальнокультурного змісту, які знаходяться в сфері інтересів і цінностей студентів (на розширення кругозору і загальнокультурної компетенції, країнознавчі, екологічні, соціальні, міжособистісні тощо); – використання індивідуального підходу і безпосереднього особистісно зорієнтованого спілкування на основі навчальних ситуацій, які вимагають прояснення і висловлювання власної точки зору, ставлення, позиції щодо різних явищ, співвіднесення навчального матеріалу з власним досвідом.
о с н о в н и й	– включення студентів до оцінки тих чи інших медичних рішень чи завдань, ситуацій із позицій культури особистісного розвитку, формування відповідних мотивів до навчання; – взаємозв'язок навчання іноземної мови з навчальними дисциплінами загального професійного циклу; – зв'язок тем з гуманітарними аспектами медицини (осмислення серйозних медичних досягнень людства, ролі і значення медицини у процесі вирішення важливих проблем, особливостей медичної професії тощо); – розширення знань та інтересів студентів у галузі медицини; – завдання на співвіднесення студентами тих чи інших досягнень медицини з соціокультурним прогресом, проблемами розвитку цивілізації й осмисленням ролі медиків у цих процесах (навчальні завдання певного предметно-професійного змісту).
п р о ф е с і й н и й	– інтегративний розвиток іншомовної комунікації на основі вирішення комплексних завдань власне професійної діяльності та іншомовного спілкування; – виражена професійна спрямованість і вузькоспеціальний зміст іншомовної комунікації, збагачення професійного досвіду і інтересів; – основна форма педагогічної взаємодії – співпраця, продуктивна спільна діяльність, за якої основною функцією педагога є підтримка, допомога, створення контексту, формування варіантів вибору, а ініціатива щодо вибору змісту роботи надходить від студентів, які через самовизначення по відношенню до професійної діяльності самостійно осмислюють роль іноземної мови у власному професійно-особистісному розвитку; – ефективна форма роботи – студентська наукова конференція іноземною мовою, яка розширює мовний лінгвістичний досвід і підвищує мотивацію студентів до вивчення іноземної мови у професійних цілях (особливо якщо її учасниками є професіонали в медичній сфері, які вільно мислять і володіють іноземною мовою) [7; 8].

Така поетапна організація іншомовної підготовки у медичних ВНЗ відповідає логіці професійного навчання студентів-медиків, відображеній в їхніх навчальних планах, та особливостям формування іншомовної компетентності у процесі навчально-пізнавальної діяльності, яка спрямована спочатку на формування пізнавального компоненту, а згодом – операційно-діяльнісного. З таблиці очевидно, що пізнавальний компонент формується у процесі адаптації студентів до вивчення іноземної мови, оволодіння загальнокультурними та гуманітарними аспектами медичних знань засобами іноземної мови через інтеграцію медичного і гуманітарного знання, а вже поступово в кінці другого і на третьому етапі формується операційно-діяльнісний компонент, що виражається у розширенні професійного іншомовного досвіду і включенні студентів у професійну діяльність із використанням набутих знань іншомовної комунікації [9, с. 597–598].

У процесі дослідження з'ясовано, що формуванню пізнавального та операційно-діяльнісного компонентів фахової культури майбутніх медиків суттєво сприяє вивчення та подальше використання у навчально-професійній діяльності професійно зорієнтованої лексики іноземною мовою (анатомічної, клінічної та фармацевтичної) і опрацювання іншомовної фахової літератури (автентичної науково-медичної літератури іноземною мовою, яка є професійно спрямованою та сприяє оволодінню знаннями з теоретичного і практичного курсів зі спеціальності, якнайточніше описує та пояснює певні факти) [6; 3].

Доречно буде навести різні підходи до визначення основних компонентів іншомовної компетентності.

Д. Хаймс виділив наступні складові іншомовної комунікативної компетентності: лінгвістичну (правила мови), соціально-лінгвістичну (правила діалектного мовлення), дискурсивну (правила побудови смислового висловлювання) і стратегічну (правила підтримання контакту із співрозмовником) [13, с. 269–293].

А. Петрова поділяє іншомовну компетентність на такі складові: мотиваційно-ціннісну, цільову, змістову, процесуальну, результативно-оціночну [10, с. 276].

Отже, беручи до уваги всі вищенаведені підходи й характеристики, вважаємо, що у формуванні іншомовної компетентності майбутнього медика необхідно враховувати:

– мовну (лінгвістичну) компетентність, яка передбачає систему знань, умінь і навичок здійснювати іншомовну комунікацію в типових ситуаціях навчальної, трудової та культурної сфер спілкування, читати і розуміти тексти різних жанрів і видів із

різним ступенем розуміння їхнього змісту;

– соціокультурну компетентність, яка включає фонові знання (сукупність відомостей про соціокультурні особливості народу, мова якого вивчається, та про стандарти комунікативної поведінки, прийняті в цій культурній спільноті); мовний і мовленнєвий матеріал, необхідний для розкриття соціокультурної інформації, реалії, вільні та сталі словосполучення, форми мовленнєвого етикету;

– навички й уміння оперувати фоновими знаннями та мовним і мовленнєвим матеріалом соціокультурного плану;

– професійну компетентність, яка передбачає навички та вміння знаходження й оперування іншомовною професійно значущою інформацією, знання фахової термінологічної лексики, вміння читати й виділяти основне зі спеціалізованих текстів [5, с. 66–72].

Висновки. Беручи до уваги вищесказане, рівень сформованості іншомовної компетентності студента-медика має дозволити йому на достатньому рівні висловлювати свою думку, захищати власну точку зору, стверджувати або заперечувати думку інших, погоджуватися або не погоджуватися з нею у певній комунікативній ситуації. Звідси випливає гостра необхідність її формування. В іншому випадку недостатня підготовленість може призвести до неспроможності належного виконання фахівцями завдань у процесі їхньої професійної діяльності. Саме тому формування іншомовної компетентності як складової професійної компетентності є надзвичайно важливим для майбутнього лікаря.

Література

1. Белкин А.С. Педагогические ситуации успеха / А.С. Белкин. – М.: ИП, 1993. – 158 с.
2. Вербицкий А. А. Трансформация мотивов в контекстном обучении / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева // Вопросы психологии. – 1997. – № 3. – С. 12–21.
3. Герман Е. И. Профессиональная направленность занятий по иностранному языку / Е. И. Герман // Актуальные проблемы преподавания на языковых факультетах педагогического института. – Владимир, 1981. – С. 29–35.
4. Энциклопедия профессионального образования. – Т.1. – М., 1998. – С. 454–455.
5. Ізмайлова О. А. Формування іншомовної комунікативної компетентності як структурного компоненту комунікативної культури студентів мовних ВНЗ / О. А. Ізмайлова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2010. – № 17. – С. 66–72.
6. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков / М. В. Ляховицкий. – М.: Высшая школа, 1981. – 159 с.
7. Нецадим И. О. Деятельностный подход к формированию профессиональной компетенции у студентов технических ВУЗов при изучении иностранных языков / И. О. Нецадим // Сборник материалов X Международной конференции. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского гос. электротехнического ун-та, 2004. – С. 315–316.
8. Нецадим И. О. Роль иностранного языка при формировании профессиональной компетенции у студентов технических ВУЗов на основе деятельностного подхода к процессу обучения / И. О. Нецадим // Современные естественно-научные и гуманитарные проблемы: сборник трудов научно-методической конференции. – М.: Логос, 2005. – С. 115–123.
9. Нецадим И. О. Формирование основных функций профессиональной компетентности инженера в процессе обучения иностранному языку // Образование через науку / Тезисы докладов Международной конференции. – М.: МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2005. – С. 597–598.
10. Петрова А. І. Формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Анастасія Іванівна Петрова. – В., 2009. – 276 с.
11. Солодовникова Ю. Ю. Формирование иноязычной коммуникативной компетентности как условие совершенствования профессиональной подготовки специалиста социальной работы: автореф. дис. на стиск. уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Ю. Ю. Солодовникова. – Курск, 2009. – 28 с.
12. Education and society today / Ed. by A.Harnett and M.Naish. – L.; N.Y.: Philad., 1986. – 220 p.